

Dificultăți de ortografiere a unor termeni cromatici în limbile franceză și română

Autor: L. Bivol

Prezentul articol abordează subiectul deficiențelor ortografice ale unor termeni cromatici simpli și compuși relevând unele reguli de scriere corectă a lor în limba franceză și română.

Terminologia cromatică este bine reprezentată în lexicul actual, însă avem deseori diverse ezitări și numeroase detalii de reținut cu privire la scrierea ei corectă. Gramatical, vocabularul cromatic se încadrează în clasa adjectivului. Deci este constituit din adjective flexibile sau variabile și respectiv din adjective neflexibile sau invariabile atât în limba franceză cât și în limba română.

Adjectivele cromatice sunt simple și compuse, au flexiune la fel ca și alte clase lexico-gramaticale. În continuare, după ce vom fi stabilit structura morfologică a termenului, vom ilustra cu exemple relevante de scriere corectă a acestuia în limba franceză și respectiv în limba română. Exemplele sunt extrase din cursul de limbaj specializat *Le français pour les constructeurs*, ediție recentă, și asociate cu un calificativ de culoare.

O regulă binecunoscută referitoare la adjectivele calificative rămâne valabilă și pentru cele cromatice - se acordă în gen și număr cu substantivul determinat când este vorba despre un *singur adjectiv* pentru o singură culoare [1]:

fr.: *des toitures grises*;

rom.: *vitraj roșu*.

Aceeași regulă se aplică la *adjectivele derivate* din adjective sau denumiri de culoare:

fr.: *une ossature dorée, des pièces jaunâtres*;
rom.: *prundiș argintiu, prispă verzuie*.

Când este vorba despre *adjectivele compuse* din două elemente, derivate din alte adjective sau denumiri de culoare, suntem puși în dilemă în ceea ce privește ortografierea lor, pentru că adjectivul rămâne invariabil în franceză, pe când în limba română uneori ambele elemente de compunere sunt supuse flexiunii și sunt scrise prin cratimă, în alte cazuri, doar al doilea element [2]:

fr.: *des murs-rideaux bleu noirâtre, des tuiles jaune rougeâtre*;
rom.: *marmură albastră-azurie, bârne alb-gălbui*, (observăm ortografierea adjectivului fără cratimă în limba franceză și prin cratimă în româna).

Adjectivele invariabile constituie o altă clasă, cu o singură formă pentru toate genurile, numerele și cazurile. Sunt relativ mai puține, dar numărul lor tinde spre creștere în limba modernă, prin diverse neologisme, lexeme cromatice, create recent, și uneori inexistente deocamdată în dicționare. Din această clasă fac parte structurile formate din *două adjective* pentru o singură culoare:

fr.: *des dalles bleu vert*;
rom.: *garduri verde-galben*, (din nou trebuie să remarcăm prezența cratimei în limba română și absența ei în franceză).

Utilizarea adjectivelor invariabile ce redau denumiri de culori mixte sau nuanțate sub aspect ortografic sunt defectuoase, deoarece din această categorie fac parte cele care desemnează o culoare rezultând din două, adică se asociază *două adjective* de culori diferite:

fr.: *des revêtements jaune-vert, des parements bleu-violet*;
rom.: *lespezi verde-albastru, tavane galben-cafeniu*.

Așadar, sunt invariabile și ortografic unite prin cratimă în ambele limbi. Cratima facilitează înțelegerea sensului și risipește eventualele confuzii (nu se vorbește despre *lespezi verzi* și *lespezi albastre* din exemplul anterior, ci despre *lespezi* de o culoare intermediară).

Scrierea termenilor formați din îmbinarea *adjectiv* + *substantiv* se referă la regula imediat de mai sus, doar că în franceză dispărea cratima:

fr.: *des tôles gri perle*;

rom.: *pervazuri verde-bronz*.

Un alt semn de întrebare este provocat de scrierea adjectivelor compuse în componența cărora cel de-al doilea element este *adverb*, adverb ce precizează nuanța:

fr.: *des poutrelles marron clair*;

rom.: *grindă brun-sumbru*, (în română reținem ortografierea prin cratimă). După cum observăm, termenii cu structura *adjectiv* + *adverb*, exprimând nuanțe de culori, se considera invariabili, dar deseori, în română, sunt admise norme duble, adică se supune flexiunii primul element: *pereți albaștri-deschis*, *piatră albastră-deschis*, *întregoluri albastre-deschis*, adică sunt folosite toate formele flexionare ale adjectivului *albastru*. Nu rare sunt cazurile de utilizare, în care al doilea element sau chiar ambele elemente de compunere sunt flexibile, de exemplu: *vopsea neagră-intensă*, *muchie cafenie-închisă*, *piele brună-deschisă*, *cornișă violetă-aprinsă*, *tapete roșii-vii*. Pentru a exclude orice îndoială, este necesar să respectăm normele ortografice și morfologice în vigoare, fără a accepta variantele impuse de limba vorbită.

În situația când obiectele sunt de mai multe culori, totul depinde de sens. În acest context, termenul format din *adjectiv* + *adjectiv* este de asemenea invariabil:

fr.: *des clôtures noir blanc* (cu varianta *des clôtures noir et blanc* unde sensul rămâne același, dacă gardurile sunt imprimate în alb și negru). Acest tip de adjective în română sunt scrise cu cratimă: *leasă alb-negru* (deși este ades utilizată eronat forma flexionară *alb-neagră* însoțind substantivul feminin: *image alb-neagră*). Tot aici însă când acordăm adjectivul cu substantivul, sensul este modificat, altfel spus se vorbește despre obiecte și albe, și negre, deci apar flectivele gramaticale de plural și feminin în ambele limbi:

fr.: *des balustrades noires et blanches*;

rom.: *pervazuri albe și negre*.

Nu flexionează nici *adjectivele* de origine străină:

fr.: *une tente indigo*;

rom.: *carcasă bordo*. Unele totuși în română tind să se adapteze prin flective la limba vorbită: *spoială kakie*, *fundație vernilă*, etc.

Actualmente, tot mai multe substantive sunt *adjectivizate* și capătă sens cromatic. Ele exprimă, prin imagine, culoarea:

fr.: *des persiennes cerise*, *des bardeaux noisette*, *des volets ébène*;

rom.: *obloane oliv*, *jaluzele turcoaz*, *țigle muștar*. Este evident că tendința manifestată în română s-a produs sub influența altor limbi și sunt clasate drept adjective de origine străină. Totuși, numărul lor, neînsemnat în fondul vechi, este în creștere în limba modernă, prin diverse calificative neologice de circulație mai largă sau mai restrânsă. În ambele limbi este vorba despre o *omisiune* a unui sau a mai multor cuvinte. În loc de a spune *des volets de la couleur de l'ébène*, se va zice *des volets ébène* și respectiv în loc de *țigle de culoarea muștarului* vom zice *țigle muștar*.

Există o serie de termeni cromatici în limba franceză, asimilați ca niște veritabile adjective acordându-se cu substantivul: *mauve*, *écarlate*, *fauve*, *rose*, *pourpre*: *des badigeons roses*, *des*

moulures mauves, des cimes pourpres. Excepție face culoarea *auburn: des corniches auburn*. Echivalentele lor românești, însă, sunt invariabile, cu excepția adjectivului *purpuriu: capiteluri roz, țevi mov, ornamente ecarlat*, dar *gresie purpurie*.

În acest context ținem să amintim că limba româna a împrumutat din franceză diferiți termeni, precum *lila, mov, oranj*, dar formează și termeni proprii, paraleli cu neologismele de origine franceză: *vioriu, vinețiu, portocaliu* și precizăm că sunt ortografiati conform regulii valabile pentru adjectivele calificative obișnuite.

Așadar, analizând exemplele de mai sus am subliniat anumite cazuri îndoielnice de ortografiere a vocabularului cromatic atât în limba franceză cât și în cea română în vederea evitării unor erori simple la prima vedere. Impuse de obișnuințele practicii, aceste carențe pot fi lesne înlăturate consultând dicționarele și lucrările de specialitate.

Bibliografie:

1. *Gramatica Limbii Române, I, Cuvîntul*, Editura Academiei Române, București, 2008, pp. 151 – 153.
2. Jouette, A., *Dictionnaire d'orthographe*, Le Robert, Paris, 2007.
3. *Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române*, Ediția a II-Univers Enciclopedic, București, 2005.
4. Bivol, L., *Le français pour les constructeurs*, UTM, Chișinău, 2012.